



UNIVERSITÄTS-  
BIBLIOTHEK  
PADERBORN

**Novissima Polyantha, In Libros XX. Dispertita**

**Dominicus**

**Francofurti, 1613**

Vrbanitas

---

[urn:nbn:de:hbz:466:1-97211](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-97211)

delectat, hic prodest. Ad bene confidendum non reuertitur, quam  
vocalis, sed quam opportunum suadear. Audi, si voce optata est, qua  
vincat multitudinis fragorem; orator talis esse debet vt populis  
psium vitro tacitus & attentus auisculet. Eras. lib. 8. apoph.

**¶ LOCI BIBLICI.**  
Hebraico more, 2. Reg. 6. 31. & 2. Reg. 43. 2. Matth. 24.  
1. Cor. 14. 7. 8. pro eo, quem loquentem non videntur, Apo-  
cal. 1. 2. voce eorum audimus. Deut. 4. 36. Luc. 9. 35. 2. Petr. 1. 17. Ioan.  
1. 43. 9. 4. & 26. 14. Apocal. 1. 10. & 14. 13. vox Dei audienda,  
1. 12. 2. Tim. 3. 16. 10. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

**¶ SENTENTIAE PHILOS.**  
Vox non solum literis, sic nec vocibus quide iisdem omnes vtun-  
tur, sed etiam animi quorum primum verba nota sunt, & res  
ipsae deus animi speciem gerunt, idem apud omnes valent. lib.  
1. c. 1.

**¶ SIMILITUDINE.**  
Chrysostr. Videtis mihi, vocem dictam imbecilliozem, idem  
que mihi nunc acciderit, quasi si quis miles concisus aliquot ex ho-  
stibus, magnoque animo impressione facta in hostium coadentata  
aciem, pluribus prostratis, mox tracto gladio conseruatus ad suos  
sele referat. Quia potius, quod nobis accidit, periculosus est,  
Nam militi, qui figit gladium, licet ab alio quopiam astantium en-  
sem eripere, suumque animum exferre, multamque strenuitatem o-  
stendere. Ceterum si vox laboret, non licet ab alio vocem mu-  
tuo sumere. Quid igitur? fugiemus & nos? Ad non permittit  
hoc vestrae charitatis tyrannus ac violentia. Vereor & patris praesentiam,  
& vestram reuerco promptitudinem. Cour. Indica. g.  
r. 3.

**¶ DEFINITIO ET ETYMOLOG.**  
Vrbanitas, Graece *ἄρβανιτις*, & *ἄρβανιτις*, u. o. s. vrbanus dicitur. Chen  
Hebr. vrbanitas dicitur, quae appellatio Clementia gratia; fauori  
tribuitur, quod vrbanus homines rusticis mitiores & cultiores plu-  
rium apparent. Est autem vrbanitas: quia significamus pro-  
prium quandam gestum vrbis, & sumptam ex conueratione do-  
ctorum tacitam eruditionem.

**¶ SENTENTIAE PHILOSOPHICAE.**  
In iucunditate, quae ad iocum accommodatur, qui modum quem-  
dam addibet, is festiuus seu vrbanus habendus est; & affectio vrba-  
nitas & festiuitas: at quae modum egreditur, scurrilitas, & in quo i-  
psa inest, scura dicitur: qui vero omnino à iocis abhorret, & agre-  
lius & rusticus: affectio ipsa rusticitas habenda est. lib. 2. Ethic. ca-  
pit. 7.

**¶ SENTENTIAE PHILOSOPHICAE.**  
Qui nec factum dicunt ipsi, & tamen eos, qui dicunt, permoleste  
ferunt, & agrestes & duri videntur. libid.

**¶ SENTENTIAE PHILOSOPHICAE.**  
Qui salibus & facetiis modum quandam adhibent, in *ἄρβανιτις*  
id est, vrbanus vocantur. libid.

**¶ SENTENTIAE PHILOSOPHICAE.**  
Quoniam facetiae ac sales patent latissime, compluresque  
dicitis ac dictis plus capiuntur, quam ratio patiatur, factum  
est, vt scurræ, vrbanus, & quasi politus homines, appellarentur. lib.  
dem.

**¶ SENTENTIAE PHILOSOPHICAE.**  
Dextri ac ingenui est ea dicere, & audire omnia, quae bene  
viro ac libero digna sunt. Eum enim & talem hominem qua-  
dam & ioco dicere decet, & audire. Magna enim distinctio  
est ingenui & illiberalis ioci, eius etiam, qui bene institutus  
est, & indocti: quod in antiqua nouaque comedia perspicuum  
est. Illis enim facetum erat, si rerum turpitudinem adiuncta et-  
iam esset verborum obscenitas: hic vero, si significatio potius,  
quibus in rebus multum est discriminis ad decorum seruandum. r.  
bidem.

Politus

Politus liberalis homo ita animo affectus erit, ut sibi ipse lex esse videatur: siue dextris, siue vrbanus nominetur. At vero icurta à r' longe multumq; superatur, qui nec sibi patet, nec ceteris, si ritum aducit ibid.

¶ APOPTHEGMATA.

L. Crassus. M. Brutus, cum in accusatione C. Planci duos lectores excitasset, & alteri de Colonia Narbonen. L. Crassi, qui rei Bruti aderat, orationem legendam dedisset: alteri de lege Seruilia, ex his demonstrans, illum sibi pugnancia scribere: Crassus vicissim tres Bruti patris de iure civili libros tribus legendos dedit; in quorum primo erat. Forte euenit, ut in Priuerna censem, hic Crassus: Audis Brute, pater testificatur, se tibi fundum Priuernatem reliquisse. In secundo libro scriptum erat, in Albano eramus ego & Marcus filius: hic rursum Crassus: Notat hunc gurgitem, metuebatur, ne cum is nil haberet, nihil esse ei relictum putaretur. Tum extergio recitatus est, cum in Tiburi affedissem ego & Marcus filius: tum Crassus: Vbi sunt hi fundi Brute, quos tibi pater publicis commentariis consignatos reliquit? Quod nisi puberem te iam haberet, quartum librum composuisset, & se etiam in balneis lotum cum filio scriptum reliquisset. Ita Crassus duos lectores aduersum se à Bruto excitatos tribus aduersus ipsum productis vltus est. Hoc vrbanitatis exemplum refert A. Tullius, quod non altingitur paucis verbis, sed per orationem fufum est. Eras. l. 6. apoph.

Vrbs.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOG.

Vrbs. Gra. ἄστυ, ἄστυ, dicitur ab vrto, aratri curuatura. Antiqui enim Hetrusco more iunctis tauro & vacca, quae interior esset, sulcum aratro circumducebant, intra quem vrben edificarent. Alii tamen ab orbe dictam volunt, quod sulcus ille in orbem duccretur. Vrbs sunt ipsa aedificia. Ciuitas vero, quae Graece πόλις, ius, dicitur significat ipsos ciues, diciturq; quasi ciuium vnitas. Confunduntur tamen haec quandoq;. Virg. Inuadunt vrben somno vinoq; sepulchram. quod tamen illic carminis necessitate factum est, cum in verbu heret, utro ciuitas, & ciuitatem locare non possumus.

Vrbs Heb. חיר, dicitur, ciuitas, muris, turribus, & amplis aedificiis excitata. Cognationem habet cum Har, excitauit. Hinc ἀστὴρ, custodia, &c. Vide Etymologic. Triling. Lugdun. pag. 913. vbi multa obseruatu digna leguntur.

¶ Loci Bibliici.

Vrbes Leuitarum, Numer. 35. v. 23. Iosue 21. 2. De eorum vrribus sex profugis destinatae. Num. 35. v. 6. 10. Deut. 4. v. 41. 42. Es. 19. v. 2. Ios. 20. v. 2. vrbum protektor Deus, 2. Reg. 19. 34. Es. 20. 6. Psalm. 127. v. 1. Esa. 37. v. 35. vrbs supra montem polita, Matt. 5. v. 14. vrbes ab Hebraeis filiae frequenter appellantur.

¶ SENTENTIAE PHILOS.

Vrbs si ex animi sententia condenda sit, & mare & agrum spectare debet. Arist. lib. 7. de Repub. c. 5. In vrbe spectanda est, quae est necessaria, salubritas. Eae enim vrbes, quae Orientem spectant, colis; ventos, qui inde flant, salubriores sunt. lib. 7. de Repub. c. 11. Quoniam habenda est aledudinis incolarum ratio, id positum est in eo, vt vrbs sita sit in hoc, vel illo loco, & ad hoc vel illud efficiendum apte & accommodate: dein vt aquis salubribus viatur: caq; res magna sit cura. ibid.

Ad bellicas quidem res facile & expedite ex vrbe exercitus educi debet: hostium contra aegread eam penetrare, atq; eam obfisione cingere. ibid.

Non solum muri vrbb. circumdandi sunt: sed diligentia adhibenda est, vt & ornamentum vrbi afferant, & bellicis necessitatibus cum ceteris, tum iis, quae nunc inuentae sunt. ibid.

Vrbs & locus quicunq; salubris est, qui placide aspiratur: ideo & mare salubre est. Arist. prob. sec. 1. num. 54.

Vrbs sita & ad terram, & ad mare iacere debet, & communem eorum locorum omnium ad auxilia ferenda, & ad importationem fructuum, & lignorum materiam facilem aduentionem. Idem Polit. 7. c. 5.

Vrbs curatores eligantur ad vias aedificiorum structuras: & ornamentum huc pertinentem, vt & homines, & reliquae bestiae nullam iniuriam inferant, & tum in ipso ciuitatis ambitu, tum in suburbio ea, quae ciuitatibus conueniunt, flant, ad fori gubernationem A. Ediles, ad templa sacerdotis. Plat. de leg. dial. 6.

Vrbs curatorum cura sit viarum in vrbe, & quae earum, quae ex regione ad ciuitatem semper tendunt, & extruentionum, vt omnes secundum leges fiant, & aquarum, quas custodes ad ipsas curatas miserint, & delegerint, quoad fontes iusto modo, & pure progredientes ciuitatem orant, simulque commodent. Idem ibidem.

Vrbs curatores oportet vt potentes sint, & omnium blicarum rerum curam gerant: quapropter quicunq; censibus curatores proponant, quicunq; voluerint, autem, & ad sex, qui bus plurima suffragia conueniant fortiantur tres, quibus hoc studium incumbeat. Plat. dial. 6.

Vrbs curatores iudicent in communi multam vrbs & cum aedibus duplum. Idem ibid.

Vrbs curatores animaduertere debent, vt nullam legem quam de publico aut extruentionibus aut fossis occuparum pluuialium commodae profluxionis, hoc curatores portet, & omnium, quae intra aut extra ciuitatem flant. ibid.

Vrbum rectores non relinquunt curam regraduum, etiam si in caelum recepti sint. Macrobius in p. p. lib. 1.

Vrbs quomodo condi debeat, in libris de Repub. etiam dem facit Plato, quia illam reliquit caelo, in libro de Plat. de leg. dial. 4.

Vrben antequam veteres statuissent, varia superfluum sacrificiis propitiare consueverunt. Franc. P. c. 2. 2.

Non ab aspectu, sed à potentia vrbes aedificari debent. lib. 1.

In bellis profunda atq; fossae non sunt munitione ad certam securae salutis spem hominibus indidenda, sed hoc tantum pollicentur, oppidum repentina hostium ne obfessos cladem nullam accepturos. Dion. Hal. l. 2.

Vrbes exiguae & infrequentes, ac propterea infirmas neq; se ipsas regere possunt.

Vrben in periculis deserere, omnibus publicis salutis est metiendum. l. 5.

Vrbes sunt humanarum cladum concepta miseranda. l. 7. c. 2.

Aegrestem incultamq; hominum in initio saeculorum munione brutorum animalium, vel ferarum, vrbum prima discevit. In his aomen reipublicae peperit ciuitas. Ideo potentissimae nationes ac principes conditorum maiorem gloriam putauerunt, quam aut fundare ciuitatem aut ab aliis conditas, in nomen suum, sub quadam imperio transferre. Veget. l. 4. de re mil. in praes. Maxima vrbes bello magnae sunt solitudines, in vrbes, si celeritatem adhibeas, si ciuitationem tollas. Plat. lib. 6.

Multas vrbes magnis affectu calamitatibus ciuitatum ius. Sed funditus quidem perierunt, illum ob Alexandri laum contumeliam. Milesii etiam vrbs suae excidit, quae foedus amores Hestiae auerunt. Sic Phylomelus sacrum lum Leontinorum Reipublicae infixit. Pauf. l. 10.

Corbulo donum à legatis Tigra necetia cum honoris quidquam vrbi detractum est, quo proximis obsequium tinerent. Tacit. annal. l. 14.

In bellis ciuilibus est grande momentum in monent praetextu fenatus. Tacit. hist. l. 1.

Sic est rerum humanarum natura, vt capite sabato romano oppido expugnato) caetera breui tempore corrumpat bello Vandali. lib. 1.

¶ APOPTHEGMATA.

Lycurgus, percontantibus, cur prohibuisset vrben aedificari? Quoniam, inquit, non caret mœnibus ciuitas, quae non aedificata est. Indicaui, id genus munimenta magis aequum ignauiam, quam fortitudinem. Plat.

Agh Archidami F. cum praeterea Corinthiorum munitio speriretq; excelsa munitaq; esse; & in longum porrectis Quae sunt (inquit) mulieres, hunc locum inhaerant: tunc tibus viris non esse opus mœnibus. Plat. arch. in Lac.

Agesilaus. Quum quidam interrogasset, cur Sparta non cingeretur? Cuius armis instructos & vnanimis esse. Hi sunt vrbs mœnia. Significans, eam demum ciuitatem tam esse, in qua iuncti, & bene armati milites essent. Plat. c. 2.

Theopompus. Cuidam ostendenti ciuitatis suae mœnia tanti: num valida & alta viderentur? Minime, inquit, sunt mulierum. Senectus, ciuitatem satis munitam esse, non beat: sin minus, nihil proficere quamlibet oporosa munitione in Lacou.

Pantoloidas legatus missus in Asiam, ostendens vrbs probe munitum: Per deos (inquit) o hospes, bellum conuictum. Plat. in Lacou.

Isam sophista. Cum olim Lacedaemonii inuenit conuictum utare mœnibus engenda, laeus sopulista, alius conuictum meri hae recitanti vrba.